

Barbara Boniecka

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ESTETYKA PEWNEGO INTERNETOWEGO TEKSTU PODRĘCZNIKOWEGO

W artykule zajmę się opublikowanym w Internecie „podręcznikiem” do wiedzy o społeczeństwie¹. Jak pisze na tytułowej stronie wydawca – a jest nim EDUCENTRUM – podręcznik ten jest „Sprawdzonym [podkreślenie moje: B.B.] sposobem na zdanie matury z WOS-u”. Został stworzony dla zdających egzamin na poziomie podstawowym i rozszerzonym². Tekst jest właściwie zbiorem wypisów z naukowych opracowań przedmiotu³. Dla ucznia ważny jest więc sposób wyboru materiału i jego przywoływania/

¹ <http://www.wos.org.pl>. Dostęp do strony miałam od kwietnia do sierpnia 2017 r. Korzystałam z tematów wybranych spośród 50 następujących: Rodzina jej typy i funkcje 1; GMO ich zalety i wady 2; Społeczeństwo 3; Organizacje międzynarodowe 4; Normy społeczne 5; Rodzaje prawa, funkcje prawa i egzekwowanie prawa 6; Życie społeczne – uwarunkowania życia społecznego 7; Problem głodu na świecie 8; Ustrój polityczny Republiki Francuskiej 9; Terroryzm 10; Ustrój polityczny Republiki Federalnej Niemiec 11; Państwo w teorii Platona i Arystotelesa 12; Ustrój polityczny Wielkiej Brytanii 13; Partie polityczne 14; Społeczeństwo obywatelskie 15; Transformacja ustrojowa w Polsce 16; Klasa społeczna 17; Ochrona praw człowieka w Polsce 18; Władza wykonawcza w Polsce – Prezydent Polski 19; Polskie symbole narodowe i ich historia 20; Główne partie polityczne i politycy w Polsce 21; Samorządy terytorialne w Polsce 22; Polska polityka zagraniczna po 1989 roku 23; Społeczeństwo Polskie 24; Pojęcie Państwa 25; Bezpieczeństwo militarne Polski 26; Systemy partyjne 27; Systemy wyborcze 28; Socjaldemokracja 29; Konflikty w Europie 30; Organy władzy ustawodawczej 31; Państwo prawa 32; Liberalizm 33; Europejski Trybunał Sprawiedliwości 34; Historia powstania Unii Europejskiej 35; Sołectwo i sołtys 36; Organizacja Narodów Zjednoczonych 37; Członkostwo w Unii Europejskiej 38; Współczesne koncepcje integracji europejskiej 39; Prawo – najważniejsze informacje 40; Czynniki narodotwórcze 41; Wartości społeczne 42; Rada Unii Europejskiej jej historia, skład i cele 43; Konserwatyzm 44; Liga Narodów 45; Konstytucja z 1997 roku 46; Sejm 47; Naród 48; Koncepcja gradacyjna struktury społecznej 49; Euro i eurosystem 50. Każdy odcinek wypisów opatrzyłam numerem, aby móc później odpowiednio oznaczyć i zlokalizować cytaty.

² Redakcja: Piotr Piekarczyński, dr Andrzej Żygadło, Paweł Nowak, Monika Baranowska, Agnieszka Moskwa, Anna Płaza, Marta Akuszczyńska, Łukasz Sorał, Paweł Krężolek, Michał Protaziuk, Bartosz Wasilewski, Karol Macios, Anna Bandura, Anita Sparzyńska i Justyna Różycka.

³ Niniejszym przywołuję niektóre prace w celu zorientowania czytelnika w podstawach naukowych wiedzy o społeczeństwie. S. Badora, B. Czerebecka, D. Marzec, *Rodzina i formy jej wspomaganie*, Kraków 2001; J. Brągiel, *Więzi społeczne w rodzinie*, [w:] S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke, *Pedagogika*

cytowania w owym skrypcie. Nazwa „skrypt” wydaje mi się bardziej uzasadniona niż „podręcznik”, ale będą jej używała wymiennie z poprzednią.

Estetyka – w moim rozumieniu – to cechy, które sprawiają, że coś wzbudza podziw, zachwyt, uznanie⁴. I taki winien być już opublikowany tekst. Miarą estetyki tekstów jest niewątpliwie ich ukształtowanie zewnętrzne, czyli graficzne, mnemotechniczne, poprawne językowo, także edycyjnie itp., oraz wewnętrzne, czyli dotyczące treści przekazu⁵. Zajmę się tu w szczególności tą pierwszą. Warto dodać, że nie wnikam w to, kto tak naprawdę nie wykazuje dostatecznej dbałości o przekaz: jego prawdziwy autor czy twórcy skryptu, czyli jego redaktorzy. Sztuka redagowania i wydawania utworów zdaje się już nie mieć tego samego znaczenia co niegdyś.

W mojej opinii, tekst omawianego podręcznika nie spełnia oczekiwań czytelnicych ze względu na sposób prezentowania (niełatwej przecież) wiedzy o społeczeństwie. Od formy podawczej w znacznej mierze zależy sukces odbioru. Redaktorzy skryptu korzystający z różnej naukowej literatury przedmiotu wnieśli do niego przede wszystkim niepojęty chaos w zapisie, a przecież mieli powinność jego ujednoczenia i zachowania jedynie oryginalności cytatów z pierwowzoru. W ten sposób utrudnili czytelnikowi poznanie treści przekazu. Odpowiedzialny odbiorca, jeśli nie ma dobrze zewnętrznie przygotowanego tekstu, nie dotrze do jego zawartości tak łatwo. Po prostu zatrzyma się przed pierwszą przeszkodą, jaką stanowi błąd, zacznie dochodzić prawidłowej postaci

rodziny, Toruń 2009; B. Bryk, K. Wojtowicz, *Systemy polityczne państw Unii Europejskiej*, Przemysł 2001; B. Dolnicki, *Samorząd terytorialny. Zagadnienia ustrojowe*, Kraków 1999; S. Kowalski, *Socjologia wychowania w zarysie*, Warszawa 1979; J. Maciaszkowa, *Z teorii i praktyki pedagogiki opiekuńczej*, Warszawa 1991; *Polacy o zakresie władzy prezydenta. Komunikat z badań*, oprac. A. Cybulska, Warszawa 2005; *Samorząd terytorialny. Ustrój i gospodarka*, red. Z. Niewiadomski, Bydgoszcz–Warszawa 2001; Z. Tyszka, *Socjologia rodziny*, Warszawa 1976; *Spółczeństwo i nauka. Podstawy nauk politycznych*, red. K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, Warszawa 2007.

⁴ Nawiązuję w ten sposób do definicji hasła *estetyka* z *Praktycznego słownika współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgólkowa, t. 11, Poznań 1997, s. 63 i n. Przejrzawszy różne słowniki (*Inny słownik języka polskiego*, red. M. Bańko, t. 1-2, Warszawa 2000; *Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka, Warszawa 1969; *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 1-3, Warszawa 1978-1981; *Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, Warszawa 1996; *Słownik wyrazów obcych. Wydanie nowe*, red. E. Sobol, Warszawa 1996; *Słownik wyrazów obcych*, red. J. Tokarski, Warszawa 1980; *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. 1-4, Warszawa 2003; *Wielki słownik języka polskiego PAN*, red. P. Źmigrodzki, Kraków 2007), wybieram ten właśnie ze względów praktycznych. Myślę, że to cel praktyczny powinien przyświecać odbiorowi/percepcji tekstów w szkole.

⁵ W przywiedzionym materiale przykładowym nie będę więc tłumaczyć poszczególnych zasad, ograniczę się do podania najważniejszych uchybień redakcyjnych. Najnowsze zasady poprawności językowej znajdzie czytelnik w książce: A. Markowski, *Wielki słownik współczesnej polszczyzny + CD*, Warszawa 2004, a z innych prac: H. Jadacka, A. Markowski, D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Poprawna polszczyzna. Hasła problemowe*, Warszawa 2008; A. Markowski, *Kultura języka polskiego: teoria, zagadnienia leksykalne*, Warszawa 2009; J. Podracki, *Nowy słownik interpunkcyjny języka polskiego z zasadami przestankowania*, Warszawa 2005; *Nowy słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji*, red. E. Polański, Warszawa 1999.

zapisu i w ten sposób opóźni rozumienie tekstu, a nawet je wykluczy. Myślę tu o tzw. odbiorcy przygotowanym do „czytania ze zrozumieniem”, językowo wykształconym, pełnym krytycyzmu i dobrej woli w dochodzeniu zasad obowiązujących w polszczyźnie. W szczególności rzecz dotyczy podstawowych przepisów polskiej interpunkcji, czyli użycia przecinków, dwukropków, myślników, dywizów, ale także stosowania dużych i małych liter, wprowadzania akapitu, interlinii, justowania, rozmieszczenia odpowiedniego fragmentu w szerszej przestrzeni typograficznej itp. Najczęściej w niewielkim odcinku tekstu kumulują się liczne przeróżne rodzaje błędów i niedokładności, co niewątpliwie nie ułatwia przedstawienia analizy materiału w tym artykule.

Typowe **błędy ortograficzne** oburzają w każdym tekście, nie tylko w internetowym. Poniżej chodzi o dwojakie (raz wielką, raz małą literą) zapisywanie słowa *Rada*, *Rada Sołecka*, nazwy własnej *Ameryka*, *Trybunał Konstytucyjny*, *Sejm*, również *święty*, *strefa*, *autorki* oraz rozłączne pisanie słów *niezwiązany*, *nierespektowanie*, *niespełnienie*, *niepracujący*⁶, a także *półprezydencki* i innych tym podobnych wyrazów i wyrażań.

Rada gabinetowa i rada ministrów we Francji⁷

Rząd francuski odbywa dwa rodzaje posiedzeń:

Rada Ministrów - to konstytucyjna forma posiedzeń rządu pod przewodnictwem prezydenta;

Rada Gabinetowa - to organ przygotowujący posiedzenia Rady Ministrów kierowany przez premiera. 9

Skarga do Trybunału Konstytucyjnego

- Rzecznik Praw Obywatelskich ma również prawo zwrócić się do Trybunału konstytucyjnego o uznanie aktu normatywnego lub przepisu za sprzeczny z Konstytucją. 18

Pomysł byłego biznesmena szybko znalazł naśladowców w wielu miastach amerykańskich. 8

Przewodniczącym Rady sołeckiej jest sołtys. Rada Sołecka działa kolegalnie i uchwała okresowe plany pracy dla swej działalności oraz dokonuje podziału pracy pomiędzy swoich członków. Kompetencją Rady Sołeckiej objęte są w szczególności następujące sprawy: 36

Udział Samoobrony i LPR w koalicji rządzącej z PiS, okazał się być ostatecznym końcem tych partii i nie przekroczyły one progu wyborczego w następnych wyborach, natomiast polska scena polityczna nieco się ustabilizowała i w sejmie zasiadły tylko 4 grupowania. 21

[...] Polska miała być gotowa do wejścia do Strefy euro w 2009 r. [...] 50

Według Sylwii Badory, Barbary Czereddeckiej i Danuty Marzec, Autorkę publikacji zatytułowanej „Rodzina i formy jej wspomagania”: [...] 1

⁶ Najnowsze pouczenia w sprawie pisowni *nie* z rzeczownikami patrz: Rada Języka Polskiego, porady językowe 15, 19 i inne. rjp.pan.pl/. *Nierespektowanie*, *niespełnienie* oraz *półprezydencki* piszemy łącznie. Tak mówią zasady. Wyrazy te mają przecież charakter rzeczownikowy.

⁷ Cytując, zachowuję oryginalną postać przykładów. Zmieniłam jedynie styl czcionek i ich wielkość oraz wprowadziłam skrócenia cytatów.

System rządów obowiązujący we Francji to system pół prezydencki, inaczej określane mianami neoprezydenckiego lub mieszanego. System pół prezydencki stanowi połączenie elementów systemu parlamentarnego i prezydenckiego, stąd też często nazywany jest systemem mieszanym. 9

Marksizm opiera się na dychotomicznym modelu struktury społecznej. Charakterystyczny dla marksizmu sposób definiowania klas polega na skrzyżowaniu trzech podziałów dychotomicznych:

- klasy posiadające – klasy nie posiadające;
- klasy nie pracujące – klasy pracujące;
- klasy korzystające z pracy najemnej – klasy nie korzystające z pracy najemnej. 17

Zamachowcy również posługują się szantażem, grożąc śmiercią zakładników w przypadku nie spełnienia ich żądań. 10

- Najczęściej wymieniani patroni Polski to: Najświętsza Maryja Panna Królowa Polski, Św. Wojciech, Św. Stanisław ze Szczepanowa, Św. Jadwiga Królowa, Św. Kazimierz Jagiellończyk, św. Andrzej Bobola, Św. Jadwiga Śląska oraz Święta Kinga. 20

Powstała jedyna w swoim rodzaju struktura międzynarodowa o charakterze politycznym, która pozwoliła rozszerzyć współpracę europejską na dziedziny nie związane ściśle z rozwojem gospodarczym. 35

Rozpoczynanie zdania **dużą literą po skrócie**, jak w poniższych przykładach, może także zakłócić odbiór. Wiąże się to zapewne z wprowadzoną bezwyjątkowo zasadą komputerową, mianowicie, że po kropce zdanie rozpoczynamy wielką literą, nic się natomiast nie mówi o skrótach zakończonych kropką i tuż po nich zaczynanym słowie, a słowo to winno się zapisywać literą małą.

- Na początku XX wieku dokonana została zmiana doktryny, m. in. Za sprawą krytyki ze strony socjalistów i ruchów katolickich. 33
- Skarga musi zawierać informacje ogólne (miejsce i datę sporządzenia, imię, nazwisko i adres skarżącego oraz jego pełnomocnika), określenie przedmiotu skargi konstytucyjnej (dokładne określenie skarżonego aktu normatywnego oraz wskazanie przepisów konstytucji, które zostały naruszone), określenie podstawy skargi konstytucyjnej (m. in. Wskazanie orzeczenia organu władzy publicznej, z którym skarżący łączy naruszenie przysługujących mu praw oraz wolności osobistych, przedstawienie argumentów wskazujących na ostateczny charakter orzeczenia [...]) 18
- Do podstawowych funkcji instytucji społecznych należą: zaspokajanie potrzeb członków zbiorowości (oświata, sl. Zdrowia), regulowanie stosunków społecznych (policja, prokuratura, izby karbowe), integrowanie jednostek i grup wchodzących w skład zbiorowości (instytucje oświatowe, samorząd), zapewnienie ciągłości zbiorowej. 7

Oprócz państwa narodowego skupiającego jeden naród, który je utworzył, występują także państwa wielonarodowe, których ludność składa się z dwu lub więcej narodowości (np. Byłe Czechosłowacja, Jugosławia czy Związek Radziecki). 48

Rozpoczynanie nowego zdania małą literą też jest nieprawidłowe.

Sołectwo posiada prawo sprzeciwu określone niniejszym statutem do organów gminy w przypadku uznania, że naruszone są istotne interesy mieszkańców sołectwa. jak każdy organ admini-

stracji publicznej sołectwo posiada zdolność sądową w sprawach należących do jego właściwości z mocy ustawy i przyjętego statutu. 36

Niepotrzebne, gdyż redundantne są **powtórzenia słów**:

Do głównych funkcji rodziny zaliczamy:

- Funkcje rodziny
- Funkcje prokreacyjne;

Przygotowanie dzieci do wejścia w życie społeczne [...].

Inne funkcje rodziny

Funkcje materialno-ekonomiczne wiążą się z postępującą partykularyzacją dochodów członków rodziny. Często zarobkują oboje rodzice, także dorastające dzieci. Członkowie rodziny zatrzymują część dochodów przez siebie osiągniętych, przeznaczając je na realizację własnych celów;

Funkcja kontrolna ulega coraz dalej idącym ograniczeniom, co wynika z anonimowości jednostki poza domem, zwiększenia czasu przebywania poza nim. Autonomizacji członków rodziny itd.;

Funkcja socjalno – wychowawcza ulega zawężeniu na rzecz poszerzenia obszarów działania innych instytucji. Tym niemniej oddziaływanie socjalizacyjne rodziny odgrywa fundamentalną rolę dla prawidłowego funkcjonowania człowieka i społeczeństwa. [...] 1

Przed wszystkim ów nadmiar da się zaobserwować w użyciu słowa *funkcja*, a w przykładach następujących *typy*, *rodzina* oraz *struktura*. Wystarczyłoby je przy wyliczaniu pominąć, a to wyliczanie konsekwentnie opatrzyć jednego rodzaju punktami, nie zaś wprowadzać strzałki czy kółka, jak to jest nieco dalej.

Wyróżnia się najczęściej trzy typy rodzin

Typy rodzin

- rodzinę małą,
- rodzinę dużą,
- rodzinę zmodyfikowaną dużą (rozszerzoną).

→ Elementy struktury społecznej:

- struktura klasowa
- struktura warstwowa
- struktura zawodowa
- struktura demograficzna (podział wg płci, wieku, miejsca zamieszkania) 1

Aby proces legislacyjny się rozpoczął, konieczne jest wniesienie projektu ustawy do Sejmu. Mogą to jednak uczynić tylko określone podmioty, którym przysługuje prawo inicjatywy ustawodawczej:

- posłowie (poselskie projekty mogą wnosić komisje sejmowe lub grupa co najmniej 15 posłów)
- Senat (jako cała izba, bo już grupy senatorów takiego prawa nie mają)
- Prezydent

- Rada Ministrów, czyli rząd 47

Mylne zastosowanie **myślnika** oraz złe jego umiejscawianie jest w omawianym podręczniku nagminne. Zob.:

- **Wolność** traktowana jako niezbywalny składnik ludzkiej godności i warunek kreatywności społeczeństwa, wolność podobnie jak prawo do życia, zdrowia, szczęścia, wyrażania swoich przekonań – wywodzi się z praw natury, które regulują bieg wszechświata i ludzi, są zatem ponad prawem stanowionym przez państwo. 33
- Może także formułować i przedstawiać odpowiednim organom opinie i wnioski dotyczące ich działalności, jeśli są one związane ze sferą praw i wolności człowieka. 18
- Rodzinę zdemoralizowaną, pozostającą w kolizji z prawem czy z zasadami współżycia społecznego, – choć często solidarną w stosunkach wewnątrzrodzinnych 1

Wiele nieporadności wynika z użycia **myślnika** w miejsce **dywizu**. Zastosowanie w nazwach myślnika zamiast dywizu z jednoczesnymi spacjami przed wyrazem i po nim jest zupełnie nieuzasadnione. Człony składające się na całą nazwę są względem siebie równorzędne, powinno się zatem napisać *funkcje materialno-ekonomiczne*, analogicznie inne tu wymienione egzemplia. Także w przedostatnim przykładzie jest błąd w niezastosowaniu dywizu, a w ostatnim z kolei całkowicie niezrozumiałe jest jego wprowadzenie. Np.:

Istotne znaczenie miało również osiągnięcie odpowiedniego stanu przygotowania infrastruktury instytucjonalno-organizacyjnej i funkcjonalno-systemowej, zwłaszcza w odniesieniu do nowego ustroju pieniężnego, którego głównym podmiotem jest Europejski System Banków Centralnych. 50

W praktyce administracyjno-politycznej naród jest traktowany jako zbiorowość ludzi zamieszkujących dane terytorium. Według kryterium administracyjno-politycznego ludzie danego narodu uznają celowość wspólnej władzy państwowej. 48

W owym czasie system polityczny Polski najbliższy zbliżony był do systemu prezydencko-parlamentarnego. 16

System gabinetowo-parlamentarny jest charakterystyczny dla Wielkiej Brytanii i jest odmianą systemu parlamentarnego. 13

Gmina odpowiada za stan oświaty na szczeblu przedszkolnym, w szkołach podstawowych oraz za pracę placówek oświatowo-wychowawczych. 22

Współcześnie socjologowie ujmują klasę średnią jako wielosegmentową zbiorowość. Jest ona wewnętrznie zróżnicowana, składa się z odrębnych grup społeczno-zawodowych. 17

Za rządów Messnera przedstawiono program realizacyjny II etapu reformy gospodarczej, który uwzględnił nowe zasady polityki cenowo-dochodowej. 16

Z kolei Claude H. Saint – Simon w swojej koncepcji struktury społecznej wyróżnia i przeciwstawia klasę przemysłową i klasę pracujących, związane z cywilizacją industrialną, klasom próżniaczym, korzystającym z resztek przywilejów stanowych. 17

Rokowania mogą mieć charakter dwu [powinno być: dwu-] lub wielostronny. 3

Z kolei duże możliwości oddziaływania prezydenta na to, co się dzieje w kraju, nieco częściej niż przeciętnie zakładają najmlodszy respondenci, osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, mieszkańcy wsi, a spośród grup społeczno - zawodowych - rolnicy oraz robotnicy niewykwalifikowani. 19

Ponadto bardzo dziwi dywiz, po którym następuje duża litera nietworząca nazwy własnej:

- **Porwania** – Są stosunkowo rzadko stosowaną techniką [...] 10

W ogóle nierównomierne i niesystematyczne wprowadzanie dywizu i dużej litery po nim w kilkudzaniowej wypowiedzi sprawia wrażenie dużego niechlujstwa:

- 21 grudnia 1988 – Wybuch bomby na pokładzie Boeinga 747 linii Pan American World Airways. Samolot rozbił się w Lockerbie. Zginęło 259 osób na pokładzie samolotu i 11 mieszkańców Lockerbie.
- 11 września, 2001 Atak terrorystyczny na World Trade Center, Pentagon, Departament Stanu w Waszyngtonie, zginęło ok. 3000 osób
- 23-26 października 2002 – Atak czeczeńskich terrorystów na Centrum Teatralne na Dubrowce w Moskwie i akcja rosyjskiego oddziału specjalnego. Ocalono ok. 700 zakładników, Zginęło 170 osób, w tym 41 terrorystów.
- 11 marca 2004 r., Cztery eksplozje na stacjach kolejowych w godzinach porannego szczytu. dokonane przez islamskich fanatyków, Zginęło 198 osób, ponad 1500 rannych. 10

Dywizu użyto niepotrzebnie także w miejsce **przecinka**. Niezborność składniową potęguje przy tym nieprawidłowe użycie operatora składniowego *bowiem*, któremu należy się drugie miejsce po przecinku⁸.

[...] związku regionalnego, zwanego Grupą Wyszehradzką (obecnie mówimy też o Czwórcie Wyszehradzkiej - *bowiem* od 1993 r. tworzą ją cztery państwa: Polska, Węgry, Republika Czeska i Słowacja). 4

Jeśli w tej samej nazwie raz jest użyty dywiz, a raz nie, to ta sytuacja wywołuje całkowitą dezorientację czytelnika co do pisowni wyrazu. Zob. np.:

Al Kaida – sunnicka organizacja posługująca się metodami terrorystycznymi, stworzona w 1988 roku przez AbdallahaAzzama, tezy o której istnieniu budzą liczne kontrowersje. Początkowo Al-Kaida miała na celu przeciwstawiać się radzieckiej napaści na Afganistan, [...] 10

Nie sposób też zaakceptować **przecinków** w sekwencjach wg, *której; mimo, że* i w tzw. zdaniu zanurzonym, które wymaga tych znaków interpunkcyjnych przed wprowadzeniem konstrukcji i po jej zakończeniu, np. *Ostatnim prezydentem, którego kadencja trwała 7 lat* [tu:] *był Jacques Chirac*. 9.

Także brak wskaźnika zespalającego wypowiedzenia stanowi odstępstwo od normy, szczególnie wskaźnika *czyli, dopóty*. Por.:

⁸ E. Przyłubka, F. Przyłubski, *Gdzie postawić przecinek*, Warszawa 1967, s. 105.

Kompetencją zebrania wiejskiego są objęte wszystkie sprawy pozostające w zakresie działania sołectwa, [czyli] określone w statucie sołectwa. 36

Posiedzenie trwa bowiem tak długo [dopóty], dopóki porządek dzienny nie zostanie wyczerpany, a tym samym omówione zostaną wszystkie zaplanowane w porządku np. projekty ustaw. 47

Mimo, że rozstrzygnięcia Konwentu mają jedynie charakter opiniodawczy i nie są prawnie wiążące, to jednak ze względu na swoją reprezentatywność są bardzo doniosłe i tym samym skuteczne. 47

Do największych ataków Dżihadu należał zamach w 1981 roku w wyniku, którego śmierć poniósł prezydent Egiptu Anwar Sadat. 10

Francja jest państwem unitarnym podzielonym na 22 departamenty, w skład, którego wchodzi dodatkowo cztery zamorskie terytoria:

W jego skład wchodzi 321 senatorów (w tym 12 z poza Francji), wybieranych na 9 letnią kadencję, w trakcie, której co 3 lata następuje zmiana 1/3 składu. 9

Jedyną gminą w Polsce, co, do której ustawodawca postanowił o obowiązku utworzenia jednostek pomocniczych, jest miasto stołeczne Warszawa. 22

A w konsekwencji doprowadziło do postawy wg, której Izrael należy zniszczyć możliwie jak najszybciej. 10

Więzi rodzinne jako element struktury rodziny wyznaczają główne formy i typy rodzin. Stanowią, zatem jedno z najważniejszych kryteriów ich podziału. 1

Czynniki te działają na rzecz rodziny jako podstawowej grupy społecznej i każdy, kto zakłada rodzinę [tu:] musi się z nimi liczyć. 1

Uprawnienia, jakie nadaje mu Konstytucja oraz Regulamin Sejmu [tu:] są bardzo szerokie [szersze] [...]. 47

W związku z tym, iż posłowie w Sejmie reprezentują różne ugrupowania polityczne [tu:] istnieje potrzeba działania w izbie poselskiej organu, który umożliwi wypracowanie porozumienia w różnego rodzaju sprawach związanych z jej działaniem. 47

Szkodzi tekstowi nagminne **niestawianie przecinka** w typowych dla niego miejscach, jak w przykładowym zdaniu podrzędnym celu oraz w strukturze *zarówno ..., jak i ...* Por.:

Naruszeniem normy jest także **niestawianie przecinków przed skrótami** w rodzaju *tj.*, a stawianie ich przy nawiasach ujmujących treści poboczne, np.:

Odbywa się ono na posiedzeniu komisji właściwej dla danej problematyki wynikającej z projektu. Jednak pewne, ważne społecznie projekty ustaw muszą być przedstawione na posiedzeniu Sejmu [tu:] tj. o zmianie Konstytucji, budżetowe, podatkowe, dotyczące wyboru Prezydenta, Sejmu i Senatu oraz organów samorządu terytorialnego, regulujące ustroj i właściwość władz publicznych, a także kodeksy. 47

[...] a ponadto mogą korzystać z opinii zaproszonych specjalistów z danej dziedziny [tu:] tj. ekspertów komisji. 47

Dlatego też Parlament jest wyrazicielem demokratycznej woli obywateli Unii, (która liczy ich już ponad 490 milionów), dbając o ich interesy w dialogu z pozostałymi instytucjami Unii. 35

Zdarza się nader często, że przecinki nie występują po **metatekstowym** zwrocie zapowiadającym źródło informacji. Zdanie metatekstowe to zdanie z innego poziomu tekstowego, powinno więc być oddzielone od reszty. W poniższych przykładach dodatkowo estetykę tekstu psuje dużą literą zapisany wyraz następny. Por.:

Zdaniem J. Brągiel [tu: ,] Czynniki obiektywne i subiektywne w tworzeniu więzi rodzinnych mogą występować w różnych proporcjach, lecz zawsze wzajemnie się warunkują i uzupełniają. 1
Według Z. Tyszki [tu: ,] wspólną cechą rodzin małych jest to, że są to rodziny dwupokoleniowe [...] 1

Według Maxa Webera [tu: ,] struktura klasowa to układ nierówności i dystansów [...] 17

Równie często pomijane są przecinki po **imiesłowach** współczesnych lub przed nimi, jeśli są użyte w szerszym kontekście. Np.:

Realizując zadania własne [tu: ,] sołectwo działa samodzielnie zgodnie z ustaleniami statutu. 36
Próbując wskazać gospodarkę finansową sołectwa [tu: ,] należy przede wszystkim wskazać na jego zasoby finansowe: 36

Reasumując [tu: ,] używany w naukach społecznych termin społeczeństwo oznacza, najszerszą pod względem przestrzennym i ilościowym ogólną zbiorowość ludzi, która istnieje w obrębie jednego narodu, bądź państwa. 3

Badając płaszczyznę wychowawczych ról rodziny [tu: ,] można również wziąć pod uwagę także **układ stosunków pracy zawodowej** poszczególnych członków rodziny. 1

Artykuły poszufladkowano do grup [tu: ,] kierując się „wrażliwością” na konkurencje na rynkach państw członkowskich. Do najbardziej wrażliwych zaliczono artykuły rolno-spożywcze, na które cła nie zostaną zupełnie zniesione a nastąpi jedynie ich redukcja. 8

Podczas swoich działań zauważył, że wielu właścicieli sklepów marnuje żywność [tu: ,] wyrzucając produkty, których termin ważności zbliżał się do końca. 8

Marszałek używa jej [tu: ,] otwierając i zamykając posiedzenia Sejmu, uderzając nią trzykrotnie o podłogę. 47

Wstawianie przecinka w miejscach nieuzasadnionych składniowo i treściowo też psuje wygląd tekstu. Tak zlokalizowany znak interpunkcyjny najczęściej oddziela podmiot od reszty lub inne części w zdaniu pojedynczym. Ten **nadmiar przecinków** zdecydowanie narusza odbiór.

Słowo republika, nie jest używane w języku polskim w odniesieniu do Polski. 20

Formę zorganizowaną, terroryzm przyjął na Bliskim Wschodzie, już w XI wieku, kiedy to na terenie Persji działało muzułmańskie bractwo asasynów, stworzone i kierowane przez Hasana ibn Sabbah'a, którego nazywano „Starcem z gór”. 10

Stanowi ona, bowiem podstawowy element procesu polegającego na przechodzeniu od modelu państwa autorytarnego i centralnie zarządzanego do modelu państwa demokratycznego i zdecentralizowanego. 22

W państwach demokratycznych, samorząd terytorialny jest instytucją reprezentującą interes lokalny jako przeciwwaga interesu ogólnospołecznego. 22

Wśród legend dotyczących powstania państwa polskiego, najbardziej popularną jest opowieść o Lechu, Czechu i Rusie. 20

Komisja, przy udziale senatora sprawozdawcy, dyskutuje nad stanowiskiem Senatu i przedstawia kolejne sprawozdanie, w którym wnioskuje o uchwalenie senackich zmian w całości lub części, bądź też ich odrzucenie. 47

W wyniku tych prac komisja ustala wspólne, uzgodnione stanowisko w sprawie danego projektu i przedstawia go w formie sprawozdania, a w nim wniosek o przyjęcie projektu bez poprawek lub przyjęcie projektu z określonymi poprawkami lub odrzucenie projektu. 47

Natomiast, gdy projekt nie został podczas drugiego czytania skierowany powtórnie do komisji, może odbyć się niezwłocznie III czytanie. 47

Do realizacji wyżej wymienionych celów, organizacje terrorystyczne stosują szereg technik oraz środków walki fizycznej. 10

W XX wieku, doszło do nasilenia działań terrorystycznych. 10

Działania te realizowane są z całą bezwzględnością, za pomocą różnych środków (przemoc fizyczna, użycie broni i ładunków wybuchowych), w celu nadania im rozgłosu i celowego wytworzenia lęku w społeczeństwie [...] 10

Każdą prezydencję, co roku w czerwcu, zamyka szczyt premierów Grupy Wyszehradzkiej. 4

W tym czasie wprowadzono euro w formie bezgotówkowej, ustalono także, że euro i waluty narodowe będą, w tym okresie, funkcjonować równolegle. 50

- Każdy obywatel ma prawo wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich, z wnioskiem o pomoc w obronie swoich wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej. 15
- Poszkodowani mają również prawo wnoszenia skargi do Trybunału Konstytucyjnego, w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracyjny orzekł lub podjął decyzję naruszającą ich prawa lub wolności. 18

Procesy demokratycznych przemian w Polsce, które miały miejsce począwszy od roku 1989 umożliwiły Polsce, pełną akceptację międzynarodowych regulacji w dziedzinie ochrony praw człowieka. 18

Szkodzi również, gdy jest wprowadzany tam, gdzie nie przewiduje go żadna zasada dotycząca struktury zdaniowej. Nawiasem mówiąc, *jako że* znaczy tu tyle co *ponieważ*.

Procesy demokratycznych przemian w Polsce, które miały miejsce począwszy od roku 1989 [tu:] umożliwiły Polsce, [tu: bez przecinka] pełną akceptację międzynarodowych regulacji w dziedzinie ochrony praw człowieka. 18

Wybory do Parlamentu odbywają się, [tu: bez przecinka] co pięć lat i każdy z obywateli Unii zarejestrowany w spisie wyborczym ma prawo do udziału w głosowaniu. 35

Prezydium Sejmu tworzą Marszałek i wicemarszałkowie. Jest to więc organ kolegialny, czyli wieloosobowy, dzięki czemu możliwe jest zapewnienie udziału różnym ugrupowaniom parlamentarnym (jako, [tu: bez przecinka] że wicemarszałkowie reprezentują różne partie) w planowaniu prac izby. 47

Dużym błędem jest **niestawianie kropki** na zakończenie zdania przy regularnym zastosowaniu tego znaku w innych podobnych przykładach. Ponadto stawianie kropki po tytułach też jest niekorzystne. Poza tym nie powinno się zdarzyć rozpoczynanie zdania małą literą po kropce.

Władza nie mogąc rozstrzygnąć czym jest dobro i szczęście człowieka, winna pozostawić jednostkom jak najszerze pole do realizacji własnych interesów (im mniej władzy tym lepiej) Ochrona praw naturalnych – najważniejszą funkcją państwa. 33

Polityczna i ekonomiczna koncepcja narodu. 48

Istnieją jednak pewne projekty, z którymi wystąpić mogą tylko określone podmioty spośród wyżej wymienionych. Np. projekt budżetu państwa wnoszony jest tylko przez Radę Ministrów Projekt może dotyczyć uchwalenia zupełnie nowej ustawy w sprawach, które np. nie były do tej pory regulowane, albo też mogą dotyczyć zmiany już obowiązującej ustawy, czyli jej nowelizacji. Każdy projekt powinien zawierać uzasadnienie, które wyjaśnia m.in. potrzebę i cel wydania ustawy, przedstawia skutki społeczne i finansowe, wskazuje źródła finansowania, czy też zawiera oświadczenie o zgodności projektu ustawy z prawem Unii Europejskie 4

- Rola rzecznika polega na zwracaniu uwagi na przypadki naruszania praw i wolności obywateli oraz wszczynania przewidzianych przez prawo trybów postępowania, zmierzających do usunięcia nieprawidłowości
- Może on występować do właściwych organów z wnioskiem o podjęcie odpowiedniej inicjatywy ustawodawczej bądź wydanie lub zmianę aktów prawnych niższych niż ustawa.
- Jej przedmiotem może być wyłącznie akt normatywny. W skardze konstytucyjnej można kwestionować tylko regulację prawną, która była podstawą danego orzeczenia.
- Trybunał konstytucyjny rozpoznaje takie skargi konstytucyjne, które związane są z naruszeniem praw lub wolności określonych w Konstytucji RP
- Skargę należy złożyć do Trybunału Konstytucyjnego po wyczerpaniu drogi prawnej w ciągu 3 miesięcy od dnia doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia. 18

Przy wyliczeniach sygnowanych średnikami lub innymi znakami na początku nie stawia się **dużych liter**, a to właśnie ilustrują przykłady.

Kompetencje Prezydenta Polski

Prezydent jest reprezentantem państwa w stosunkach zewnętrznych i w związku z tym do jego kompetencji należy:

- Ratyfikowanie i wypowiedanie umów międzynarodowych;
- Mianowanie i odwoływanie pełnomocnych przedstawicieli Polski w innych państwach i organizacjach międzynarodowych;
- Przyjmowanie tzw. listów uwierzytelniających i odwołujących akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw i organizacji międzynarodowych;
- Współdziałanie w zakresie polityki zagranicznej z Prezesem rady Ministrów i ministrem spraw granicznych. 19

Do podstawowych zasad konstytucyjnych dotyczących samorządu terytorialnego należą:

- Zasada unitarności;
- Zasada podziału i wzajemnego równoważenia się władz;
- Klauzula korporacyjna;

- Zasada decentralizacji władzy. 22

Uporządkowanie (ujednoczenie) znaków po zapowiedziach tematycznych także jest wymagane.

Zadania sołectwa:

- współdziałanie z miejscowymi organizacjami społecznymi w sprawach kształtowania właściwych postaw mieszkańców: gotowości niesienia pomocy sąsiedzkiej, kultury współzycia mieszkańców, wzajemnego szacunku, gospodarności, poszanowania mienia;
- działania oświatowo-wychowawcze na rzecz umacniania rodziny, kultury życia rodzinnego;
- organizowanie różnych form pomocy sąsiedzkiej;
- organizowanie opieki i czasu wolnego dla dzieci i młodzieży;
- podejmowanie działań mających na celu umacnianie bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- organizowanie i współdziałanie z właściwymi organami dla poprawy warunków sanitarnych, stanu ochrony przeciwpożarowej oraz zabezpieczenia przeciwpowodziowego.
- Sołectwo decyduje w poniższych sprawach:
- właściwości, użytkowania lub innych praw rzeczowych i majątkowych zwanych mieniem gminnym;
- mienia komunalnego przekazanego sołectwu w zarząd powierniczy na zasadach bieżącego korzystania z tego mienia w zakresie zwykłego zarządu zgodnie z ustaleniami statutu gminy i niniejszego statutu;
- kierunków, zakresu i form społecznych czynów komunalnych;
- utrzymania, konserwacji, remontu wiejskich obiektów komunalnych, sportowych w ramach ustaleń i planów oraz budżetu gminy. 36

Brak jakiegokolwiek wyróżnienia wyrazu (np. rozstrzelenia, pogrubienia, kursywy, podkreślenia itp.) w sytuacji, gdy chodzi o tego słowa zdefiniowanie, również utrudnia odbiór tekstu, np.:

Istota pojęcia liberalizmu

- Z języka łacińskiego liberalia – dotyczący wolności, Liber – wolny. 33

Definicja Terroryzmu

Wyraz terror, pochodzi z języka łacińskiego i oznacza strach, grozę, zastraszenie. Wśród badaczy toczą się spory o definicję terroryzmu. 10

Oprócz tego hamują lekturę tekstu tzw. **błędy literowe** oraz obce znaki i symbole.

Inne polskie pieśni narodowe to: „Rota”, autorstwa Marii Konopnickiej, która powstała w 1908 roku, jako sprzeciw wobec germanizacji ludności polskiej w zaborze pruskim a także „Pierwsza Brygada” – i inne pieśni znane z Legionów Piłsudzkiego oraz pieśni partyzanckie i żołnierskie” z okresu II wojny światowej. 20

Zarówno w rozwoju historycznym jak i współcześnie liberalizm jest wielonurtowy. Można jednak wskazać n idee przewodnie myśli liberalnej do których należą: [...] 33

Płaszczyzna obiektywna więzi rodzinnej oparta jest na czynnikach prawnych, obyczajowych, religijnych, społecznych, gospodarczych. 1

W wyniku uporządkowania systemu organizacyjnego administracji publicznej w Polsce i jego podstaw terytorialnych, nastąpiło rozdzielanie funkcji między poszczególnymi segmentami władzy rządowej i samorządowej oraz przeniesienie licznych zadań publicznych do samorządu. 22

Przy czy to zróżnicowanie obejmuje zarówno normalną Strukturę rodzin, jak i strukturę zaburzoną.

→ Struktura społeczna nie jest zjawiskiem trwałym. Społeczeństwo ciągle podlega własnej Restrukturyzacji. 1

Idea społeczeństwa obywatelskiego€3

Obserwuje się nader często różne **zakłócenia fleksyjne**, w tym dotyczące pisowni odmienianych obcych nazwisk.

Van Hengel postanowił zbierać od handlowców tą [tę] żywność i przekazywał ją do miejskich jadłodajni. 8

[...] a zakończona 1 maja 2003 roku, jednostronnym oświadczeniem prezydenta Bush'a, [...] 48
Istnieją narody, w których używa się kilka [kilku] języków. 48

Porządek składniowy zostaje całkowicie zachwiany w następującym zapisie, w którym brakuje *słowa wiążącego* między hasłem a jego definicją. Lepiej byłoby połączyć poniższe zdania np. w ten sposób: *Rodziny bardzo biedne to takie, które nie mają stałego źródła dochodu...* Przy czym należałoby zrezygnować z myślnika.

Podział rodzin według stanu ekonomicznego

- **Rodziny bardzo biedne**, bez stałego źródła zarobku, które utrzymują się z prac dorywczych, sezonowych oraz zasiłków opieki społecznej, praktycznie pozbawione warunków do wychowywania i kształcenia dzieci;
- **Rodziny biedne** – z trudem samowystarczalne, z warstwy robotników niewykwalifikowanych, w których warunki wychowawcze są mało sprzyjające i poziom aspiracji w zakresie kształcenia dzieci jest niski;
- **Rodziny zamożne**, ze średnich klas zawodowych, żyjące w dostatku, dążące do awansu społecznego rodziny, w których warunki do wychowywania dzieci są dobre i poziom aspiracji ich kształcenia wysoki;
- **Rodziny bardzo zamożne** 1

Wymieniając typy rodzin, a następnie dokonując ich podziału, redagujący podręcznik/skrypt powinni pamiętać o zachowaniu jednolitości zapisu, np. przy podziale według stanu ekonomicznego zachować pisownię wyliczenia małymi literami, a kończyć przecinkami lub średnikami.

Kilka rodzajów błędów może się pojawić w krótkim fragmencie. Chodzi o przecinek, którego brakuje na zakończenie zdania zanurzonego, pisownię dużą literą *Rada Gminy*, pozbycie się przecinka przed *albo* i po okoliczniku czasu *W okresie 1918-1939*, a także o brak dywizu w wyrażeniu *Mysł społeczno polityczna*, brak kropki po zakończonym zdaniu itd. Oto przykłady:

Zdaniem Pawła Chmielnickiego, który w 2004 roku opublikował „Komentarz do ustawy o samorządzie gminnym” rada gminy może jednak utworzyć także zupełnie inne jednostki pomocnicze. Tak, więc zdaniem autora można: „[...] tworzyć jednostki pomocnicze o innych nazwach obok jednostek »ustawowych«, albo tworząc je, całkiem pomijać jednostki przewidziane w ustawie. Ustawodawca pozostawił w tym zakresie organom gmin swobodę regulacji”. 22

W okresie 1918-1939, w państwie polskim przysposobieniem wojskowym zajmowały się:

- instytucje państwowe w tym wojsko;
- szkoły;
- organizacje paramilitarne i społeczne. 26
 - Myśl społeczno polityczna, ruch polityczny, kształtujący się od 17 w., w krajach gdzie przemiany ekonomiczne i cywilizacyjne zrodziły mieszczaństwo i burżuazję (głównie Wielka Brytania, Francja, Stany Zjednoczone) Dąży do likwidacji feudalnych stosunków społecznych i porządku prawnego.
 - Doktryna partii i ruchów polityczno-społecznych wychodzących z założeń ideologii liberalnej i dążących do zagwarantowania wolności w poszczególnych sferach życia społecznego, zwłaszcza w dziedzinie politycznej i ekonomicznej. 33

Estetykę tekstu pogarsza nadmiar **spacji** lub ich niedomiar:

Społeczeństwo to duża zbiorowość społeczna (Zbiorowość społeczna – zbiór osób, między którymi istnieją więzi społeczne) zamieszkująca określone terytorium, posiadająca wspólną kulturę i tożsamość oraz własne instytucje. 3

- warunki ekonomiczne (poziom rozwoju gospodarczego, proporcje między sektorami gospodarki, stosunki własnościowe, zasady wytworzonego dochodu, społeczny podział pracy)
- czynniki demograficzne (skład ludności ze względu na wiek, płeć, miejsce zamieszkania)
- geograficzne (ukształtowanie powierzchni, wyposażenie w bogactwa naturalne, klimat). 3

Ze względu na sposób gospodarowania dzieli się na : zbieracko-łowieckie, pasterskie i kopie-niacze. 3

Proces ustawodawczy, czyli ogół wszystkich czynności dokonywanych w parlamencie, i poza nim, w celu uchwalenia ustawy, określony został szczegółowo w Konstytucji RP oraz Regulaminie Sejmu. 47

Realizacji tego programu służyła ustawa Sejmu PRL z 24 lutego 1989 roku, a poprzedziły ją dwie inne ustawy uchwalone 23 grudnia 1988 r. „O podejmowaniu działalności gospodarczej” oraz „O działalności gospodarczej z udziałem podmiotów zagranicznych”. 16

Kapitałne znaczenie ma również **szyk** wyrazów w zdaniu, w szczególności *bowiem*, *jednak*, *zaś*.

[...] obecnie mówimy też o Czwórcie Wyszehradzkiej – *bowiem* od 1993 r. [*bowiem*] tworzą ją cztery państwa

Jednak czwórka państw [*jednak*] zgodnie uważa, że ... 4

- W systemie proporcjonalnym okręgi są zawsze wielomandatowe, zaś wyborcy głosują nie na poszczególne osoby, ale na listy kandydatów przedstawione przez partie polityczne lub inne organizacje. 28

Najpoważniejsze niejasności budzi jednak warstwa wewnętrzna tekstu. Na przykład wprowadzanie **wyrazów obcych** w konteksty tworzące całkowicie niezrozumiałe całości, m.in. *partykularyzacja dochodów, zjawisko kohabitacji*. Bez uprzedniego zdefiniowania słów trudno się spodziewać, że uczeń zrozumie temat.

Funkcje materialno-ekonomiczne wiążą się z postępującą partykularyzacją dochodów członków rodziny. Często zarobkują oboje rodzice, także dorastające dzieci. Członkowie rodziny zatrzymują część dochodów przez siebie osiągniętych, przeznaczając je na realizację własnych celów. 1 Ze względu na powtarzające się zjawisko kohabitacji zdecydowano się skrócić kadencję prezydenta Republiki Francuskiej do lat 5.

Natomiast ratyfikacja umów międzynarodowych, promulgacja ustaw, inicjatywa zmiany konstytucji wymagają już kontrasygnaty. 5

Władza ustawodawcza we Francji należy do parlamentu o charakterze bikameralnym. 9

Oto wadliwie skonstruowane dwa fragmenty informujące o zaletach zmodyfikowanej żywności. Zastanowienia się nad **znaczeniami słów** wymagają sformułowania *nie przedstawiają się trujące substancje i nowe kolory*:

Zalety żywności modyfikowanej genetycznie[...]

- zmniejszenie zużycia pestycydów; rośliny nie muszą być spryskiwane chemikaliami. Rolnicy mniej pieniędzy przeznaczają na pestycydy, a do środowiska nie przedstawiają się trujące substancje, które przenikają do wód gruntowych
- rośliny ozdobne mają intensywniejszą barwę, nowe kolory oraz lepszy zapach [...] 2

W pierwszym wyszczególnieniu sporo czasu strwoni uczeń na wyszukanie słowa właściwego w danym kontekście, prawdopodobnie chodzić będzie o czasownik *nie przedostają się*, a w drugim prawdziwą zagadką okażą się owe *nowe kolory*, tzn. jakie?

Z kolei zupełnie niezrozumiała co do swej treści jest następujący fragment:

Cechy społeczeństwa obywatelskiego

- oparte na zasadzie pluralizmu
- władza publiczna jest kontrolowana i ograniczana przez społeczeństwo poprzez mechanizm wyborów i opozycję parlamentarną
- rządy prawa; władza i obywatele podlegają tym samym zasadom prawnym, istnieje prawny system ochrony praw i wolności obywatelskich oraz instytucje gwarantujące przestrzeganie praw np. Trybunał Konstytucyjny, Rzecznik Praw Obywatelskich.
- funkcjonowanie wielu stowarzyszeń, które na zasadzie dobrowolności skupiają ludzi wokół wspólnych poglądów i istotnych spraw (rolę stowarzyszeń podkreślał w XIX wieku Alexis de Tocqueville w pracy O demokracji w Ameryce). Stowarzyszenia są samorządnymi zrzeszeniami tworzonymi w celach, niezarobkowych – non profit. W Polsce stowarzyszenia mogą tworzyć obywatele – w liczbie, co najmniej 15 osób – mający zdolność do czynności prawnych i niepozbawieni praw publicznych. Stowarzyszenia podlegają rejestracji.
- innowacyjność; powstawanie nowych idei, opinii, rozwiązań – dzięki swobodnej wymianie myśli

- aktywizm – przejawem zbiorowej aktywności są ruchy społeczne, dążące do zmian, np. ruchy ekologiczne, ruchy obrony praw człowieka. 15

Tekst wymaga **ujednoczenia składniowego** wymienionych punktów, ponieważ w ten sposób zestawione wywołują niejasności, np. fraza – *oparte na zasadzie pluralizmu* informuje o swojej przynależności do **Cechy społeczeństwa obywatelskiego**, nie zaś o szczególnej cesze społeczeństwa obywatelskiego. Podobnie i tu:

Cele Rady Europy

- chronienie praw człowieka, bronienie demokracji i rządów prawa - promować świadomość europejskiej tożsamości opartej na wspólnych wartościach i obecnej w różnych kulturach.
- ostoja demokracji i strażnik praw człowieka w postkomunistycznych, demokratycznych państwach Europy. [...] 43

Chronienie, promować, ostoja w żaden sposób nie godzą się z tytułem *Cele Rady Europy*. Spodziewać by się należało *chronienie, promowanie, bycie ostoją*.

Nieadekwatność do sytuacji nakazuje zmienić również czasownik o procesualnym znaczeniu *przebiega* na inny, może *Hierarchiczną budowę społeczeństwa tworzą*.

Hierarchiczna budowa społeczeństwa przebiega następująco:

- elity społeczne;
- warstwy średnie;
- warstwy niższe. 49

Wprowadzenie spójnika *i* całkowicie niszczy sens poniższego zdania. A może tu chodzi o brak jakiegoś jednego składnika, przez co to zdanie jest niejasne.

W schemacie dychotomicznym klasy podstawowe jednocześnie sobie przeciwstawne i znajdują się na biegunach struktury społecznej. 49

Wprowadzenie zawiadomienia:

Szersza definicja rodziny określająca specyficzny układ relacji międzyludzkich zwany rodziną. 1

bez wyróżnienia go **wielkością czcionki** bądź **pogrubieniem** czy np. **podkreśleniem** albo **wyśrodkowaniem** przy pierwszej lekturze wywołuje dezorientację czytelnika co do powiązania treści tej informacji z poprzedzającą wyróżnioną jako (śród)tytuł:

Inne funkcje rodziny 1

Zła **segmentacja składniowa** również pociąga za sobą wiele nieporozumień.

Wraz z rozwojem demokracji pluralistycznej, zwłaszcza w warunkach państwa interwencjonistycznego. Następowo Dalsze upolitycznienie interesu. [...] 14

Wszelkiego rodzaju **niegramatyczności** hamują szybki odbiór treści. Niszczą wyrazistość zdania, nakazują powtórny odczyt i zmuszają do powrotu w jego

rozumieniu; brak oczywistego przymyka w wyrażeniu przymikowym, a nawet całego wyrażenia przymkowego sprzyja takiemu spojrzeniu. Por.:

Więź rodzinna, podobnie jak więź społeczna, przejawia się dwóch [w dwóch] odrębnych płaszczyznach subiektywnej i obiektywnej. 1

[w latach] Lata 1999 – 2004 Grupa Wyszehradzka zyskała na znaczeniu [...] 4

Wsparcie krajów rozwiniętych w dłuższym okresie czasu może doprowadzić do zahamowania produkcję [produkcji] rolnej na obszarze dotkniętym kryzysem.

Powstaje, jako procesów [proces] związanych [związany] z industrializacją i urbanizacją.

Ich pomysłodawcom [pomysłodawcą] był emerytowany amerykański biznesmen John van Hengel [...] 8

Pójdę dalej: zaprezentowana niżej przykładowa **segmentacja treści** dotycząca podziału społeczeństwa wywołuje dezorientację odbiorcy, nie wiadomo bowiem, czy zastosowane punktory wyróżniają dwa typy społeczeństwa, czy drugi punktory precyzowany jest przez pierwszy.

- społeczeństwo obywatelskie
- społeczeństwootwarte – pojęcie wprowadzone przez francuskiego filozofa Henri Bergsona. 3

Także **nadmiar** pewnych słów (tu: *takie strefy, jak*) nie czyni wypowiedzenia bardziej przejrzystym treściowo. Oto znamieny fragment:

Współpraca czterech państw obejmie takie strefy, jak polityka zagraniczna, gospodarka, transport, ochrona środowiska i nauka. 50

Lepiej by było opuścić *takie strefy, jak* i dopasować fleksyjnie następne człony, więc: *Współpraca czterech państw obejmie politykę zagraniczną, gospodarkę, transport, ochronę środowiska i naukę.*

Należy tu także różna **pisownia skrótowców** wprowadzająca wieloznaczność.

Dwanaście narodowych banków centralnych państw będących członkami UgiW, zwanej również strefą euro. W państwach członkowskich UGiW dokonana została konwersja pieniędzy narodowych na jednolity pieniądź europejski – euro, co stworzyło warunki do stosowania na ich obszarze, określonych w traktacie, zasad tworzenia i realizacji jednolitej polityki pieniężnej. 50

Duże znaczenie dla estetyki tekstu ma poza tym **justowanie** i regularne wprowadzanie **interlinii**, a także **akapitów**, czego nie ma w omawianym tu skrypcie WOS.

Konkluzja. Trzeba mocno podkreślić, że przy pisaniu/redagowaniu skryptów ogromną wagę ma trzymanie się jednej zasady porządkującej przekaz, mimo że pojawiają się w nim fragmenty różnych źródeł, tekstów pisanych przez wielu różnych autorów.

Podręcznik/skrypt, w którym jednakowo wyróżnione są tytuły i podtytuły, w którym wyliczenia opatrzone są jednakowymi znakami, w których wyraźnie zaznaczane są kolejne akapity, są konsekwentnie justowane, zachowany ten sam styl czcionki, w których wyrazy nie zlewają się ze sobą, no i co najważniejsze – segmentacja składniowa jest zaznaczana odpowiednią interpunkcją, czyta się i zapamiętuje o wiele szybciej i lepiej. Dzięki tej zasadzie maturzysta z pewnością mógłby mieć ułatwioną naukę. Dodam, że tak wielka niedbałość językowa redaktorów budzi moje ogromne zdziwienie. Wszystkie omówione tu zasady są przecież przedmiotem podstawowego nauczania. Redaktorom zarzucić można całkowity brak odpowiedzialności za język, brak tym większy, że przecież rzecz (publikowanie tekstów dla uczniów) odbywa się „przy odsłoniętej kurtynie”, jaką jest Internet.

Bibliografia

- Badora S., Czereddecka B., Marzec D., *Rodzina i formy jej wspomagania*, Kraków 2001.
- Brańgiel J., *Więzi społeczne w rodzinie*, [w:] S. Kawula, J. Brańgiel, A.W. Janke, *Pedagogika rodziny*, Toruń 2009.
- Bryk B., Wojtowicz K., *Systemy polityczne państw Unii Europejskiej*, Przemysł 2001.
- Dolnicki B., *Samorząd terytorialny. Zagadnienia ustrojowe*, Kraków 1999.
- Inny słownik języka polskiego*, red. M. Bańko, t. 1-2, Warszawa 2000.
- Jadacka H., Markowski A., Zdunkiewicz-Jedynak D., *Poprawna polszczyzna. Hasła problemowe*, Warszawa 2008.
- Kowalski S., *Socjologia wychowania w zarysie*, Warszawa 1979.
- Maciaszkowa J., *Z teorii i praktyki pedagogiki opiekuńczej*, Warszawa 1991.
- Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka, Warszawa 1969.
- Markowski A., *Kultura języka polskiego: teoria, zagadnienia leksykalne*, Warszawa 2009.
- , *Wielki słownik współczesnej polszczyzny + CD*, Warszawa 2004.
- Podracki J., *Nowy słownik interpunkcyjny języka polskiego z zasadami przestankowania*, Warszawa 2005.
- Nowy słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji*, red. E. Polański, Warszawa 1999.
- Polacy o zakresie władzy prezydenta. Komunikat z badań*, oprac. A. Cybulska, Warszawa 2005.
- Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgółkowa, t. 11, Poznań 1997.
- Przyłubska E., Przyłubski F., *Gdzie postawić przecinek*, Warszawa 1967.
- Samorząd terytorialny. Ustrój i gospodarka*, red. Z. Niewiadomski, Bydgoszcz–Warszawa 2001.
- Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 1-3, Warszawa 1978-1981.
- Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, Warszawa 1996.
- Słownik wyrazów obcych*, red. J. Tokarski, Warszawa 1980.
- Słownik wyrazów obcych. Wydanie nowe*, red. E. Sobol, Warszawa 1996.

Spółeczeństwo i nauka. Podstawy nauk politycznych, red. K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, Warszawa 2007.

Tyska Z., *Socjologia rodziny*, Warszawa 1976.

Uniwersalny słownik języka polskiego, red. S. Dubisz, t. 1-4, Warszawa 2003.

Wielki słownik języka polskiego PAN, red. P. Źmigrodzki, Kraków 2007.

Strony internetowe

<http://www.wos.org.pl/>

<http://rjp.pan.pl>

Estetyka pewnego internetowego tekstu podręcznikowego

Streszczenie: Autorka, czytając internetowy podręcznik z wiedzy o społeczeństwie, zauważyła w nim wiele błędów językowych, w szczególności składniowych, interpunkcyjnych, fleksyjnych, pisowniowych, leksykalnych. Zauważyła też nieudolność w redagowaniu tekstu polegającą m.in. na braku jednolitości w zastosowaniu akapitów, interlinii, justowania itp. Wszystkie błędne użycia zdecydowanie pogarszają tekst, utrudniają jego zrozumienie i zapamiętanie. Całość wygląda w odbiorze bardzo nieestetycznie.

Słowa kluczowe: estetyka, podręcznik/skrypt, redakcja tekstu

Aesthetics of Internet textbooks

Summary: The author, reading the internet manual on social knowledge, noticed many language errors, especially syntax, punctuation, inflexion, spelling, lexical. She also noticed inability to edit the text, including Lack of uniformity in the use of paragraphs, lines, adjustments, etc. All misuse of the text significantly deteriorates the text, makes it difficult to understand and remember. The whole looks in the reception very unesthetic.

Keywords: aesthetics, textbook/script, text editing